

PRZEMIENIENIE (87) *sb n*

Pierwsze, drugie i trzecie e jasne, końcowe pochylone.

sg *N* przemienienie (37); -é (1), -(e) (36). ◇ *G* przemienienia (18); -ą (17), -a (1). ◇ *D* przemienieniu (1). ◇ *A* przemienieni(e) (13). ◇ *I* przemienieniem (1). ◇ *L* przemienieniu (16). ◇ *pl* *A* przemienienia (1).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVII – XVIII w. s.v. przemienić.

I. Rzeczownik od „przemienić” (21) :

1. Uczynienie innym niż poprzednio (8) :

a. Uczynienie innym w zakresie niektórych cech (3) : trzeba miarę w tych rzeczach mieć: boćiem czynią w człowiecze známienite przemienienie: Widżimy dobrze/ gdy kto w wefelu miary niema/ podobien bywa łzalonemu: tákież rozniewáły/ tákież złráłzony *SienLek* 13v.

przemienienie w co (1): *Demutatio, versicolorum esse demutationis/ W rozmáyite fárby przemienienie. Mącz* 239b.

Wyrażenie: »nagle przemienienie« (1): *Włzelkiego łye nagłego przemienienia chroń: z źimná/ nie nagle łye grzey: z zágrzania/ źimnego nie piy SienLek* 10v.

b. Uczynienie czymś innym, przeistoczenie (5) :

przemienienie w co (2): *bowiem ono [mięso] gdyż też ciałem iełt, nie wiele ma łthopniow ku przemienieniu w ciało człowiecze, ale iarzyny albo kapufty inłze, gdyż [...] naturę ziemię maią, przeto więcey im łtopniow ku obroceniu w ciało nie dołtawa GlabGad* H4. *Cf przemienienie czego w co.*

przemienienie czego w co (1): *Wylicza y przemyenie wnowy: zakonu łtarego. RejPs* 131 *marg.*

α. O cudzie w Kanie Galilejskiej (2) :

Wyrażenie: »przemienienie z wody wina, wody w wino« [*szyk 1:1*] (1:1): *Táiemnicá przemienienia z wody winá. RejPosWstaw* 44 *marg; CzechEp* 189.

β. Zmiana znaczenia (1) : *Tropus, Latine dici potest modus figura, conversio, vel potius motus vel mutatio, Przemienienie/ obrocenie gdy z włáfnego známionowánia ku niewłáfnemu bywa słowo które przemieniano álbo obrácano. Mącz* 466c.

2. Wymiana na coś innego, zastąpienie czymś innym (11) : *Immutatio, Przemienienie. Mącz* 239c.

przemienienie czego (2): *A dla tego mycie człęłte/ łzath przemienienie y opieranie/ zwłáłzcza tych czo łie ciała tykaia, Włzi mnożenia niedopułzcza. FalZioł* IV 10c; *IVlianus Cefarz/ rzeczony Apołtátá/ od przemienienia wiary Krześciánłkiey BielKron* 157.

a. Zmiana miejsca (4) : *Phase hebraica dictio, idem quod Pascha. Latine transitus, Przełcie/ przemienienie. Mącz* 297b.

Wyrażenie: »przemienienie miejsca« [*szyk 2:1*] (3): *Takież odmiany iełt łzełćioraki rozdział/ rodzenie/ każenie/ rołćienie/ zniłzczenie/ fárby odmiennolć y miełtcza przemienienie. KłosAlg* A3; *A włzáłkże gdy by ná innym odmiennym mieyłtcu miał być Sąđ/ to może być [...] známieniem przyczyny/ dla ktorey by to przemienienie mieyłcá ku Sąđowi było. GroicPorz* mv; *KuczbKat* 175.

b. Zastąpienie innym słowem, przenośnia, metonimia [czego] (2) : *Translatio vel tralatio Niełfienie/ Przełádzenie/ też przełózenie ná ynłzy yęzyk też przemienie [!] álbo vżywánie słów włáfnych nie włáfnym obyczajem. Mącz* 124c.

[*W połączeniu szeregowym*: Iełt też tu druga figurá Metonimia przekrzczenie ábo przewánie/ ábo przemienienie imienia SocGrzeg 6.]

Wyrażenie: »przemienienie imienia« (1): Metonymia, Latine transnominatio, Przekrřzczenie/ Przemienienie ymienia gdy śćklenicá bywa brána miáłto piwá które w niey yełt. *Mącz* 219c; [SocGrzeg 6].

c. *Podstawienie innych jednostek [czego] (2)* : O przemienieniu wag. *KłosAlg* G2v [*idem*] G3.

3. *Doprowadzenie do tego, że coś przestaje istnieć [czego] (2)* :

a. *Usunięcie (1)* : Conversio suppurationis, Przemienie [!] ropy. *Mącz* 487c.

b. *Utracenie (1)* : A wždy tho niewiernych żydow nic nie ruřzyło/ bo tho byłá śtrářzliwa rzecz złym/ ktorzy łie bali o przemienienie vrzędow ųwoich *RejPos* 35v.

II. *Rzeczownik od „przemienić się” (lub w niektórych uřyciach może od „przemienić”)* (60) :

1. *Stanie się innym niż poprzednio (58)* :

a. *Stanie się innym w zakresie niektórych cech (28)* : *BierEz* O3v; iełtlis czudny będziefz wnet łzkaradi rozmaite przemienienie na ųwym ciełe poczuełz w iednym łtanie długo trwac niebędziefz *BielŻyw* 170; [dla grzechow wiele przemienienia w Xięłtwach łię łtawa *UstKośćiel* 89].

[*Szereg*: »przemienienie albo polepszenie«: Ma kařdy pleban w parafy łwei/ na owieczki [...] dobrá bacność mieć a ony [...] napominać. Więć iełly na potym/ řadne przemienienie albo polepřfienie niebędzie doznano/ poniewař łię łami od łpołeczności [...] odłaczaiá [...] / Plebanowie będa powinni ono Coⁿłifitorzowi ziawić *UstKośćiel* 123v.]

a. *O Chrystusie na gorze Tabor (25)* : Bociem nie iełt onym przemienienie, á niebali łie Boga/ y rołciágnáł rękę łwoię w oddaniu. *TarDuch* A5v; Tę gorę Piotr ś. zowie gorą łwięta/ dla tego dziwnego ná niey przemienienia. *WujNT* 71; *SkarKaz* 122b.

przemienienie czyje [w tym: ai poss (14), G sb i pron (6), pron poss (2)] (22): Abowiem blářk łwiáłtości iego [...] okazał łie iáwnie ná gorze Tabor przy łwięty m przemienieniu iego *RejPos* 3; A iřby kto w tym niewápił/ [*Chrystus*] łwego przemienienia przykłádem to pokazał *KuczłKat* 95; *LatHar* 376, 390; TROYCA S. figurowána y okazána/ przy krzcie Chriřtułowym. [...] Y ná przemienieniu iego. *WujNT* Ccccc2; *SkarKaz* 121b. Cf *Wyrażenie, Zestawienie*.

Wyrażenie: »przemienienie Pańskie (a. Pana Jezusowo)« [*szyk* 7:2] (9): Przemienienie Páńłkie czemu Piotrowi S. vkazane. *SkarŻyw* 598 *marg*; Ná poczátku było Słowo/ dla ořtátecznych łłow/ widzieliłmy chwałę iego; ktore y o Przemienieniu Páńłkim/ niektorzy wyłóżyli. *LatHar* 390, Aaa3v; Przemienienie Páńłkie ná gorze. *WujNT* 17 *arg*, *przedm* 36, *Mar* 9 *arg*, *Luc* 9 *arg*; *SkarKaz* 122b *marg* [2 r.].

Zestawienie: »dzień Przemienienia Pańskiego; Przemienienie Pańskie, Pana naszego Jezusa, Boże« = *łwięto obchodzone 6 VIII [szyk 6:1] (3;2:1:1)*: *Goski* A11v; *LatHar* [++4]v, 389; Ewángelia ná dzień Páńłkiego przemienienia/ y ná 2. niedzielę pořtu. *WujNT* 70 *marg*, 809 *marg*, Vvvvv4; NIe łwięćim dziř przemienienia Páńłkiego/ iełt inřzy dzień ná to łwięto od kořćiołá pořtáwiony *SkarKaz* 116a.

β. *Zmiana brzmienia wyrazu [czego] (1)* : Iełth ziemiá [...] Rauraká/ tháklı z pogáńłtwá zowá áłbo z przemienienia łłow/ nie vmieią powiedzieć. *BielKron* 283v.

b. *Stanie się kimś a. czymś innym, przeistoczenie się (30)* :

przemienienie czyje (1): Boć oto ciebie miły panie fromocili nieprzyaciele twoi fromocili przemienienie Chrytuła [tj. pomazańca] [commutationem Christi]. *WróbŻołt* 88/52.

Wyrażenie: »takie i owakie przemienienie« (1): który sam iest iedyny y namileyfzy fyn Boży [...]: boftwo iego: bytność iego: rodzenie iego/ mowienie iego: czynienie iego wftykiego: y iedzenie y pićie iego/ y takie y owakie przemienienia/ y kźtałtow ná lię branie: to Anioła/ to mężá/ to Bogá: y niewiedzieć co tyle. *CzechEp* 216.

Szereg: »przemienienie i kształtow na się branie« (1): *CzechEp* 216 cf *Wyrażenie*.

α. *O Eucharystii* (28): żeby óny elemeⁿta álbo żywioły bez przemienienia śwęgo/ Chrytuła ónymi ziemfkiami elementi nic nieobowięzuiąc/ thylo zgoła chlebá y winá vzywáiąc/ [...] pożytki czynią bárzo wielkie *BiałKat* 315v; Tridentfkiego Concilium náuká o thymże przemienieniu. *KuczbKat* 175 marg, 175 marg; ktore przemienienie Kościoł Powfzechny Tránfubtánciácyą zowie. *WujJud* 26v, 174v [2 r.], 175, 263v; *CzechRozm* 264v.

Wyrażenie: »przemienienie (istności) chleba w ciało (Pańskie a. (Pana) Chrystusowe) i (istności) wina w krew (Pańską a. (Pana) Chrystusowę) itp.« (18): *KrowObr* 197; á że bywa przemienienie wftytkiey iftności chlebá w ciáło/ á wftytkiey iftności winá w krew *WujJud* 26v, 174 [2 r.], 175v, 250, 263, Nn5; *CzechRozm* 262; *SkarŻyw* 511 marg; iż nic ná tym chociaś ták/ choć owák będziefz rozumiał/ *de Transubstantiatione*, to iest/ o iftotnym przemienieniu chlebá w ciáło/ á winá w krew Páńfką *ReszPrz* 58; *WujNT* 115 marg [2 r.], 180 marg [2 r.], 310 marg, Yyyyy, Bbbbb2v.

Szeregi: »przemienienie a(l)bo przewierzgnienie« [szyk 1:1] (2): [Papież Grzegorz III] Przemienienie álbo przewierzgnienie chlebá w ciáło y winá w krew/ naprzod wymyflił y fwiátość tę zá Bogá chwalić rofkazał. *KrowObr* 197; *CzechRozm* 262.

»transsubstancjacja (a. transsubstantiatio) a(l)bo (to jest) przemienienie« [szyk 3:1] (4): o Tránfsubtánciácyey álbo przemienieniu chlebá y winá w Ciáło y Krew Pána Chrytułowę. *WujJud* Nn5, 174 marg; *SkarŻyw* 278 marg; *ReszPrz* 58.

2. *Wymiana towarowa* (1) : Quadrantaria permutatio, Zámianá czworoczęftna. Przemienienie czworoczęftne. *Mącz* 334d.

3. *Opuszczenie danego miejsca, zniknięcie* [czyje] (1) : Pothym Cefarz y lud Rzymfki gdyż był nágában od nieprzyacieli á wfpomniawfy ná Plácydá rycerzá iáko mocnie á ftale wálczył/ fmućił fie częftokróć z iego nagłę⁸⁰ przemienienia. *HistRzym* 129v.

*** *Bez wystarczającego kontekstu* (5) : Transformatio, Pzeczinienie [!] Przemienienie. *Mącz* 134b; Metabole, [...] Mutatio, Przemienienie. *Mącz* 219b, 239b [2 r.]; *Calep* 1079b.

*** *Dubium* [czego] (1) : A ifćie ofobnego podziwienia iest ten wielmożny bog náfz/ iedno dla takiego przemienienia prybytkow [!] fwoich *RejPs* 99v.

Synonimy: **I.1.** zmiana; **2.** wymiana; **a.** zmiana; **3.b.** strata, utrata; **II.1.b.a.** przeistoczenie, przeisczenie, przetwarzanie, przetworzenie, przewierzganie, przewierzgnienie, transsubstancjacja.

Cf **1. PRZEMIENIĆ**